

Nr 79.

Af herr **Fahlbeck**, om åvägbringande af utredning huru vården af rikets fornsaker bör bäst ordnas, m. m.

Få länder torde i högre grad än Sverige sedan gamla tider ägnat en pietetsfull vård åt sina fornminnen. Redan på Gustaf II Adolfs tid inrättades det ännu bestående riksantikvarieämbetet; och kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, som jämte riksantikvarien äger högsta tillsynen och vården af landets fornminnen, har sin grund i Lovisa Ulrikas vitterhetsakademi af 1756.

Vår nu gällande kungl. förordning angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande af den 29 november 1867 bygger dels på en äldre förordning af 1828, dels på kyrkolagens bestämmelser i kap. 26 § 6. Den har sedan sin tillkomst undergått åtskilliga smärre förändringar.

Denna förordning motsvarar emellertid i väsentliga delar icke längre tidens kraf. Sina svåraste brister förräder fornminnesförordningen af 1867 i det sätt, på hvilket den sörjer för de kyrkliga antikviteternas bevarande. Enligt dess bestämmelser i § 10 får rörligt gods i kyrka, »som tjänar att bevara minnet af forntidens bruk och konstfärdighet och icke tillhör enskild person eller släkt såsom gamla skrudar, bilder, altartaflor — —, icke till enskilda personer, inhemska eller utländska samlingar aflåtas utan att förut hafva varit Kungl. Maj:t och kronan hembjudna — —». Den förköpsrätt, Kungl. Maj:t här förbehållit sig såsom ersättning för det i 1828 års förordning efter kyrkolagen stadgade förbudet, att afyttra »rörligt gods, som till de urgamla tidens ihågkommelse tjänar», utan Kungl. Maj:ts tillstånd, lär blifva af mycket liten effekt för bevarandet af våra kyrkliga minnesskatter, när den utländska antikvitetshandeln uppdragar den lätthet, med hvilken kyrkorna kunna rensas, efter ett förut

skett hembjudande till Kungl. Maj:t. Sedan i Förenta Staterna den höga införseltullen å dylika ting borttagits, har det amerikanska samlare- och museiintresset med fördubblad kraft kastat sig öfver den gamla världens konstskatter. De härigenom till ytterlighet uppjagade prisen på kyrkliga konst saker från medeltiden och renässansen måste utsätta de kommunala myndigheterna för så svåra frestelser, på samma gång de betaga kronans förköpsrätt all betydelse, att en verklig fara för förskingring af dessa konst saker föreligger. I andra länder är en dylik fara förebyggd dels genom rena exportförbud, dels, såsom i Danmark och Norge, af samma förbud att försälja kyrkosaker utan konungens medgifvande, som hos oss fanns i 1828 års förordning. Endast Sverige och Ryssland lämna portarna för denna handel öppna.

Rörande en särskild grupp af kyrkornas tillhörigheter, klockorna, ofta af det allra största antikvariska, konstnärliga och vetenskapliga intresse, stadgar 1867 års förordning icke ens rätt för Kungl. Maj:t att hindra deras omgjutning genom att till deras värde inlösa dem.

I hög grad behöfligt vore dessutom, att det vid sidan af lagen under senare år i stor skala bedrifna depositions systemet, hvarigenom kyrkorna, de naturliga förvaringsplatserna för den kyrkliga konstens minnesskatter, beröfvas sina gamla kultföremål, inskränktes till de fall, då föremålets öfverlåtande till museerna uppenbarligen voro enda sättet att bevara dem från förstörelse.

En annan betänkelig brist i fornminnesförordningen är den onödiga och, såsom det i en mängd fall visat sig, ödesdigra långsamhet, som ligger i det stadgade anmälningssättet beträffande fornfynd och fornlämningar genom kronobetjäningen och kungl. befallningshafvande. I samband härmed må äfven erinras, att, för att motverka de ständigt upprepade försöken att undandraga staten fynd af ädel metall, en måttlig höjning af lösenvärdet till större motsvarighet mot antikvitetsvärdet vore i hög grad önskelig.

Äfven synes tvifvel kunna råda beträffande lämpligheten af att på ett museum, statens historiska i Stockholm, koncentrera alla gräfningsfynd, i stället för att, såsom förhållandet är i Norge, uppdelat landet i arkeologiska intressesfärer. Slutligen kan med skäl ifrågasättas, huruvida riksantikvariatets förening med chefskapet för statens historiska museum fortfarande är tidsenlig och lämplig. Den oafåtliga vaksamhet, de ständiga resor och inspektioner, som en rationell fornminnesvård i vårt land numera måste kräfvat, uppsikten öfver de museer, hvilka redan åtnjuta

eller komma att åtnjuta statsunderstöd, samt sekretariatet i kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien synas tillsammans bilda en mer än tillräcklig arbetsbörda för en man. Äfven den ställning, riksantikvarien bör intaga till de olika museerna gör det önskligt, att han icke såsom chef för ett af dem kan blifva i samma sak på en gång domare och part.

De här i korthet antydda bristerna uti nu rådande ordning rörande landets fornsaksvård göra en revision af denna ordning utaf behovvet påkallad. Jag tillåter mig därför vördsamt hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t behagade anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huru vården af rikets fornsaker bör för att motsvara sitt ändamål bäst ordnas, samt, i den mån Riksdagens medverkan härför erfordras, för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kan föranleda.

Stockholm den 6 februari 1911.

P. Fahlbeck.

I motionens syfte instämmer

Sam. Clason.